

SULTANAHMET CAMİİ

SULTANAHMET CAMİİ TARİHÇESİ

Banisi, I. Sultanahmet'tir. Sultanahmet, III. Mehmet'in oğlu olup 1603'te tahta çıkmış ve 1617'de vefat etmiştir. İşbu manzume XVII'nci yüzyılın başlarında yapılan en değerli bir anıttır. O tarihte şehrin en uygun noktaları, şaheserlerle bezenmiş olduğundan, Mimarbaşı, Marmara'dan ve Boğazdan gelirken gözleri çeken bu mevkii bulmuş ve eserini bir taç gibi oturtmuştur. Hipodrom'un sol tarafına rastlayan bu sahada bazı Bizans binalarının bulunduğu bilinmekte idi. Son yıllarda yapılan kazılarda bulunan mozaik döşemeler de bunu teyit etmiştir. Mamafih cami yapıldığı sırada bu sahada Mehmet Paşa sarayı ve Arslanhane ve diğer bazı binaların yıkılmış olduğunu arşiv vesikaları belirtmektedir.

Sultanahmet Camiinin Mimarı, Mehmet Ağa'dır. Musikiden başlayarak sedefkârlıkta da üstad olan zat, mimarlık öğrenimini Saray-ı Cedit'te yapmış ve 1606'da mimarbaşı olmuştur. Caminin plânının hazırlanmasını Cafer Çelebi, Risale-i Mimariyede "Ağa hazretleri Salıfüz-zikir camii şerif resmi için tasvir ettiği eşkâl bu dailerinin manzuru olmağın" sözleriyle belirtmekte ve Padişah'ın bu plânları son derece beğenerek ihсанlarda bulunduğu da yazmaktadır.

Camiin temeli (1018) 1609'da bizzat Sultan Ahmet tarafından törenle atılmış ve kapı kitabesinde (1025) 1616'da ikmal olunduğu belirtilmektedir. Eldeki vesaik bu tarihte kubbe kilit taşı konduğundan, Hükümdar'ın arzusu üzerine dualar yapılmış ise de tam ikmal (1026) 1617 Zilkâdesinin sonlarına tesadüf etmektedir ki genç hükümdar vefat etmiştir.

Camiin önünde ve iki yanında geniş bir dış avlusu olup bunun etrafı, pencereli duvarlarla çevrelenmiştir. Bu avluya üçü cephede olmak üzere sekiz kapıdan girilir.

Cami, iki kareden mürekkep bir plân üzerine kurulmuş olup yüksek bir subasman üzerindedir. Birinci kare plân, iç avluyu teşkil eder. İşbu şadırvan avlusu, 26 adet granit mermer ve porfir sütuna oturtulmuş, 30 kubbe ile çevrilidir. Mermer döşemeli bu geniş sahanın ortasında, altı mermer sütunlu şadırvan sahanın azametini gösterir. Şadırvanın kemerleri, kabartma olarak rumi geçmelerle ve köşebentleri yine kabartma lâle ve karanfil motifleri ile bezelidir. İç avluya biri cepheden ve ikisi yandan olmak üzere merdivenlerle çıkılmak üzere üç kapıdan girilmektedir. Gerek bu kapılar,

gerek dış avlunun cümle kapısı bronzdan olup ne o vakte ve ne de ondan sonra yapılmış camilerde emsali görülmez. Bilhassa iç avlu kapısı Evliya Çelebi'nin de tâbiri veçhile lânazirdir. Bu yüzdendir ki bu kapıların başka yerlerden getirildiği hakkında sözün geçen defterde verilen ücretle birlikte yazılır. Ustası da Evliya Çelebi'nin babası Kuyumcubaşı Zilî'dir.

Cami, kareye yakın bir planda olup 4 m. uzunluk ve 72 m. genişliğindedir. Kubbe 33,60 kutrunda dırkı Ayasofya'dan 2,60 fazladır. Merkezi kubbe, dört kemere ve buralar oa 5 m. kutrunda mermerden dilimli yapılmış dört III ayağında istinat eder. Dört yandan birer yarım kubbe ve köşede kubbecikler, methal üstünde ve iki yanlarında mahfeller bulunmaktadır. Camiinin subasman üzerinde olması, kubbe irtifai dolayısıyla pencereleri fazladır. Ancak bu suretle içini süsleyen binlerce çiniler, kalem işleri tatlı bir ziya altında görülmektedir. Halen devrinin alçı pencereleri kalmadığından ziya munis durumunu kaybetmiştir. Camiinin sol köşesinde Hünkâr mahfeli bulunmaktadır ki bunun mozaik ve yeşim süslemeli mihrabı, sedefli kapısı, türkuvaz üzerine altın yıldızlayazılı çinileri bir yerde görülemez. Keza lik bu mahfelin oyma ve kabartma işlemeli mermer korkuluklarıyla mimberdeki taş işçiliği yönünden harikulâdedir. Bu mahfelin yanında Sultan Ahmet'in bir çilehanesi (İtikâf köşesi) bulunmaktadır. Hünkâr mahfeline camiden girildiği gibi mimari bakımından mühim bir hususiyet taşıyan kasrı humayunundan da girilir. Mahfelin altındaki ahşap tavan da süsleme bakımından pek kıymetlidir.

Sultanahmet Camiinin hususiyetlerinden biri de hiçbir mâbette görülmeyen minare sayısıdır. Bunlara dair risale-i mimariye: "... altı minaresi vardır. Ondört şerefe ile ittifaken Saadellu ile ebai-izam ve ecdadı kiramlarından bu âne gelince vaki olan padişahların adedine mutabık vaki olmuştur" demektedir. Son zamanlarda da yazılan eserlerde böyle bir kayıt bulunmakta ise de halen Sultanahmet Camiinin önündeki iki minaresinin ikiyeşer ve arkadaki dört minaresinin üçer şerefesi bulunduğu göre onaltı şerefesi bulunmaktadır. Herhalde herhangi bir onarımda bu şerefe adetlerinin çoğaltılmış olması hatıra gelmektedir.

Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi bahçesinden görünüş.

Türk kültür medeniyetinin altın sayfaları atalarımızın kurduğu eşsiz vakıflar yoluyla yapılmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Türk medeniyet tarihine kazandırmış olduğu abide ve sanat eserlerini korumak, orijinal zenginliğine ve sanat değerine zarar vermeden, gelecek nesillere ulaştırmak için, çok önemli ve kutsal bir görevi vardır.

Bir taraftan yurdumuzda bulunan eski eser ve abidelerimiz onarılarak, orijinal durumlarına kavuşturulurken, diğer yünden ecdadımızdan intikal etmiş, vakıf sanat eserlerini bir araya getirmekte ve müzelerde ilim dünyasının araştırılmalarına sunulmaktadır.

Cami ve türbelerde bulunan ve sanat değeri tartışılmaz olan nadide eserler 1913 yılında toplanmış ve zamanın Evkâf Nazırı, Hayri Efendi (Ürgüplü) tarafından Evkâf-ı İslâmiye Müzesi açılmış, 1914 yılında Müze Maarif Vekâleti'ne devredilmiştir. Bugünkü Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'dir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı,

dört müze bulunmaktadır. Bunlar Halı Müzesi, Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi ile Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'dir.

Halı Müzesi ile Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi, Sultanahmet Külliyesi'nin içinde yer almaktadırlar.

1972 yılında Halı Müzesi'nin kuruluş çalışmaları başlatılarak, ilk iş olarak İstanbul Yeni Camii Hünkâr Kasrı içinde depolanmış ve o güne kadar Anadolu'nun çeşitli camilerinden gönderilmiş olan eserler arasından müzeli olanlar seçilmiştir.

Bununla beraber Anadolu'daki 200'den fazla camide yapılan incelemeler sonucunda seçilen yaygılar, bu müzelerin koleksiyonlarını meydana getirmiştir. Toplanan halı ve kilimlerin bakımları yapıldıktan sonra çerçevelere gerilmiş brandalar üzerine özenle dikilmişlerdir. Böylece hazırlanan eserler müze duvarına monte edilerek teşhire sunulmuşlardır. Müze 1979 yılında ziyarete açılmıştır.

Sultanahmet Camii'nin Hünkâr Kasrı'nda yer alan Halı Müzesi'nde 14. ve 15.

M.A. Z.Cihan ÖZSAYINER
Sanat Tarihi Uzmanı
T.U.H. San. Müzesi Araştırmacısı

yüzyıllardan 19. yüzyıla kadar olan devreden 78 adet halı 7 seksiyonda sergilenmektedir.

Halı Müzesi'nde kufi bordürlü Anadolu halısı, Türkmen halıları, hayvan figürlü halılar, Holbein halıları, Uşak halıları, İran Saray Halısı, Kafkas halıları sergilenmektedir.

Bunların dışında, Konya Lâdik, Gordes, Kula, Milas gibi merkezlerde dokunmuş namaz seccadeleri de sergilenmektedir.

Halı Müzesi'nden üç yıl sonra, Nisan 1982'de, Sultanahmet Camii'nin altındaki boş mekân restore edilerek, burada Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi ziyarete açılmıştır. Müzedeki kilimler, birbirinden farklı iki grupta teşhir edilmektedir. Birinci grup, Yörük ve Türkmenlerin geleneksel kilimleridir. Bunların yanısıra, az sayıda cicim ve zili dokuma yaygılar da sergilenmektedir. Sergilenen diğer grup kilimler ise, Osmanlı Saray Kilimleri olarak tanınmaktadırlar.

Türkiye'deki Tek Hat Sanatları Müzesi olan Hat Müzesi ise, Ekim 1984'de Bayezit Medresesi'nde hizmete girmiştir. 1945 yılından beri Belediye Kütüphanesi olarak kullanılan Bayezit Medresesi 1981 yılında boşaltılarak, yeniden restore edilmiş ve Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi olarak düzenlenmiştir.

Müzenin 19 teşhir odasında 277 eser sergilenmektedir. Yazma ve levha eserlerin yanısıra, taş üzerine yazılmış hat örnekleri de teşhir edilmektedir. Etnoğrafik odada geleneksel medrese atmosferi yaratılmak istenmiştir.

Kufi Kuran-ı Kerimler, Risâle, Hind, Mağrib yazılı yazma eserler ve levhaların yanısıra, nesih, sülüs, reyhani, muhakkak yazmalar, sülüs, talik yazma ve levhalar, sülüs ve nesih murakkalar, taç istifli ve ahşab katia yazılar, işleme yazılar, hilyeler, icazetler, hattat padişah yazıları, tuğrular, aynalı yazılar, meşkler teşhiri zenginleştirmektedir.

Dersane bölümü Mukaddes Emanetler Semsiyonu olarak düzenlenmiştir. Burada Kâbe kapısı örtüsü, Sakal-ı Şerif ve kutusu, Hz. Muhammed'in kabir toprakları, siyah kendinden desenli, sırasaten Kâbe örtüsü, çeşitli renkte Kâbe örtüleri, Mekke, Medine, Arafat, Mina, Müzdelife şehirlerinin minyatürleri sergilenmektedir. Müzede Hattat Osmanlı Padişah-

Sultan Ahmet, Kilim Müzesi

larından III. Murad, III. Sultan Ahmet, Sultan Abdülmecid, II. Mahmut'un eserleri yanısıra son devir hattatlarının da yazıları sergilenmektedir. Bunlar arasında Mehmet İzzet, Mustafa İzzet, Şefik, Mustafa Dede, Hasan Rıza, Mustafa Rakım, gibi değerli hattatlar bulunmaktadır.

Yazma ve levha eserlerin yanısıra tılsımlı gömlek ve başlık, sürekli takvim, çeşitli tarikatlara ait secereler, üzeri yazılı şişe ve teberler, hüccet, ilmühaber, berat, Temessük seneti, miras taksimine ait za-bit varakası, ibraname, vakıf teftişi gibi arşiv belgeleri, siyakat ve divanı yazı örnekleri sergilenmektedir.

Türkiye'de kendi sahasında tek olan Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi, Fatih'te Amcazâde Hüseyin Paşa Külliyesi'nde Ekim 1984'den beri hizmet görmektedir. Külliye, dersane, medrese odaları, kütüphane, sıbyan mektebi ve sebil'den oluşmaktadır.

Müze, taş kitabeler, çiniler, ahşap eserler, ölçü aletleri, aydınlatma araçları ve dekoratif inşaa malzemeleri mevcuttur. Her biri kendi sahasının ve zamanının ince üslûbunu yansıtan bu eserleri tetkik etmek, konu ile ilgilenenler için bulunmaz bir imkân sağlar.

Müze, taş kitabeler, mimari elemanlar, tuğralar, çeşme aynaları, kurnalar, sütun başlıkları, mezar taşları, Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait olan yapılara ait çeşitli teknikte çiniler, ahşap dolap ve pencere kapakları, alçı oyma şebekeler, yön

tain aletleri, yükseklik ölçekleri, yağmur ölçme aleti, rubu tahtaları, açılı ölçme alet ve saatleri, klâsik Osmanlı üslûbunda şamdanlar, fenerler ve buhurdanlar eskiden inşaatlarda kullanılan, çivi demir kenet, kapı kulpları, kilit, anahtar, menteşe, musluk ve kurşun mühürler sergilenmektedir.

Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'nde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yaptığı restorasyonlardan çıkan sanat eseri parçaların toplanarak değerlendirilmesi amacı ön plânda tutulmuştur.

Amcazâde Hüseyin Paşa Külliyesinin Sıbyan Mektebi, Nisan 1985 tarihinde Ço-

cuk Kütüphanesi olarak küçük okuyucuların hizmetine açılmıştır. Kütüphanede, büyük çoğunluğunu çeşitli hayırsever yayınevi sahiplerinin bağışlarının oluşturduğu, toplam 2000 küsur kitap, 2000 mecmua bulunmaktadır. Pazar ve Pazartesi günleri kapalı olan kütüphane, diğer günler açıktır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün diğer kütüphanesi, Üsküdar Selimiye Camiinin Hünkâr Mahfeli'nde bulunan İ. Hakkı Konyalı Kütüphanesi'dir. Nisan 1979 tarihinde resmen açılan kütüphane, 80 kişilik okuyucu, binlerce ciltlik kitap ve arşiv malzemesi kapasitesi ile mütevazı fakat, fakir sayılamayacak kadar zengin bir ihtisas kütüphanesidir. Merhum Fazıl Ayanoğlu arşivi ile Vakıflar Teberrükât Anbarı'ndaki basma eserler de bu kütüphaneye devredilmiştir.

Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün Arşivi ise, Sirkeci'de Saffeti Dergâhı binasında bulunmaktadır. Eskiden Milli Eğitim Ders Araçları binası olarak kullanılan bu binada arşivin yanısıra Kültür ve Arşiv Müdürlüğü de hizmet vermektedir.

Arşivimizde tahmini olarak (Çünkü tam tasnif henüz bitmemiştir) 10.000 defter, 10.000 klasör vesika, 40 çuval evrak bulunmaktadır. Vakıf Arşivi'nin tasnifi için, eldeki malzeme temizlenmekte ve fiziki olarak sıralanmaktadır. Daha sonra damgalanmaktadır. Daha sonra, kodlama, dosyalama ve kataloglama işlemleri yapılmaktadır. Diğer taraftan eldeki arşiv malzemesinin patolojik durumu gözden geçirilmekte, gerekenlerin ciltleri tamir edilmektedir.

Kültür faaliyetlerimizin en önemli dallarından biri de, Genel Müdürlüğümüzce yayınlanmakta olan periyodik ve çeşitli yayınlardır. Milli kültürümüze katkıda bulunmak ve Vakıf yolu ile yüzyıllardır yapılagelen çeşitli hizmetleri genç kuşaklara tanıtmak amacı ile Vakıflar Dergisi, Rölöve ve Restorasyon Dergisi, Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler adlı serinin yanısıra çeşitli konulardaki eserler yayınlanarak milletimizin hizmetine sunulmaktadır.

Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi, Çini Alınuk

